

## 1 ആമുഖം

അറിവിന്റെ സിദ്ധാന്തമായ എപ്പിസ്തമോളജി, അറിവിന്റെ സ്വഭാവം, ഉത്ഭവം, പരിമിതികൾ, സാധ്യത എന്നിവ പരിശോധിക്കുന്ന ഒരു ദാർശനിക ശാഖയാണ്. "എപ്പിസ്തമോളജി" എന്ന പദം "എപ്പിസ്തം", "ലോഗോസ്" എന്നീ ഗ്രീക്ക് പദങ്ങളിൽ നിന്നാണ് ഉരുത്തിരിഞ്ഞത്. "ലോഗോസ്" എന്ന പദത്തെ "അക്കൗണ്ട്", "വാദിക്കുക" അല്ലെങ്കിൽ "യുക്തി" എന്നിങ്ങനെ വ്യാഖ്യാനിക്കാം, അതേസമയം "എപ്പിസ്തം" എന്നതിനെ "അറിവ്", "മനസ്സിലാക്കൽ" അല്ലെങ്കിൽ "പരിചയം" എന്നിങ്ങനെ മനസ്സിലാക്കാം. ഈ വൈവിധ്യമാർന്ന വിവർത്തനങ്ങളിൽ ഓരോന്നും ഗ്രീക്ക് പദസമുച്ചയത്തിന്റെ അർത്ഥത്തിന്റെ ഒരു പ്രത്യേക വശം ഉൾക്കൊള്ളുന്നു, അതേസമയം എപ്പിസ്തമോളജിയുടെ ഒന്നിലധികം മാനങ്ങളെ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്നു. "എപ്പിസ്തമോളജി" എന്ന പദം താരതമ്യേന സമീപകാലത്താണെങ്കിലും, ഈ അച്ചടക്കം മറ്റേതൊരു ദാർശനിക ശാഖയെപ്പോലെയും പുരാതനമാണ്. എപ്പിസ്തമോളജിയുടെ വിപുലമായ ചരിത്രത്തിലുടനീളം, ഈ മേഖലയുടെ പ്രത്യേക ഭാഗങ്ങളിൽ നിരവധി കാലഘട്ടങ്ങൾ ഗണ്യമായ ശ്രദ്ധ നേടിയിട്ടുണ്ട്. പ്ലേറ്റോയുടെ എപ്പിസ്തമോളജി അറിവിന്റെ സത്തയെ വ്യക്തമാക്കാനും, അതിനെ കൃത്യമായ അടിപ്രായത്തിൽ നിന്ന് വേർതിരിക്കാനും, അത് കൈവശം വച്ചിരിക്കുന്ന വ്യക്തിക്ക് അതിന്റെ പ്രാധാന്യം ഊന്നിപ്പറയാനും ലക്ഷ്യമിടുന്നു. മനുഷ്യന്റെ ധാരണയെ സുഗമമാക്കുന്ന സാഹചര്യങ്ങളെ പരിശോധിക്കാനാണ് കാന്റന്റെ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം ശ്രമിച്ചതെങ്കിൽ, റസ്സലിന്റെ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം ഇന്ത്രിയാനവേത്തിലൂടെ ആധുനിക ശാസ്ത്രത്തെ സാധൂകരിക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയായിരുന്നു. ലോക്കിന്റെ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം മനുഷ്യവിജ്ഞാനത്തിന്റെ പ്രക്രിയകളെ വ്യക്തമാക്കുകയാണ് ലക്ഷ്യമിടുന്നത്, അതേസമയം കാന്റന്റെ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം മനുഷ്യവിജ്ഞാനത്തെ സുഗമമാക്കുന്ന മുൻവ്യവസ്ഥകളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിക്കുകയാണ്. നമ്മുടെ ആത്മവിശ്വാസ നിലവാരത്തെ നമ്മുടെ തെളിവുകൾ യുക്തിസഹമായി എങ്ങനെ സ്വാധീനിക്കുന്നുവെന്ന് വ്യക്തമാക്കുന്നതിലാണ് ഔപചാരിക ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിലെ സമീപകാല ശ്രമങ്ങൾ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നത്. നേരെമറിച്ച്, ആധുനിക ഫെമിനിസ്റ്റ് ജ്ഞാനശാസ്ത്രം നമ്മുടെ ആഗ്രഹങ്ങൾ നമ്മുടെ തെളിവുകളെയും കൂടുതൽ വിശാലമായി പറഞ്ഞാൽ, നമ്മുടെ യുക്തിസഹമായ പരിമിതികളെയും എങ്ങനെ സ്വാധീനിക്കുന്നു എന്ന് പരിശോധിക്കുന്നു.

## ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്ത

ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയ്ക്ക് മറ്റേതൊരു ദാർശനിക പാരമ്പര്യത്തേക്കാളും തുടർച്ചയായ വികാസത്തിന്റെ നീണ്ട ചരിത്രമുണ്ട്, വൈവിധ്യമാർന്ന വിദ്യാലയങ്ങളും സംവിധാനങ്ങളും ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. ഫലത്തിൽ എല്ലാ ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്താ പാരമ്പര്യവും ഒരു മതവിഭാഗവുമായി ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, അതിൽ ആറ് യാഥാസ്ഥിതിക (ആസ്തിക) വിദ്യാലയങ്ങൾ (ദർശനങ്ങൾ) ന്യായ, വൈശേഷിക, സാംഖ്യ, യോഗ, പൂർവ്വ മീമാംസ, വേദാന്തം എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്നു, കൂടാതെ ബുദ്ധമതം, ജൈനമതം, ഭൗതികവാദ ചാർവാക വിദ്യാലയം എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന ഹെറ്ററോഡോക്സ് (നാസ്തിക) വിദ്യാലയങ്ങളും ഉൾപ്പെടുന്നു. എല്ലാ ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്താ പാരമ്പര്യങ്ങളും നിരവധി പങ്കിട്ട ആശയങ്ങൾ പ്രകടമാക്കുന്നു. ഇന്ത്യൻ സാഹചര്യത്തിൽ, വിദ്യാഭ്യാസ സമാപനങ്ങളിലെ ചർച്ചകൾ പ്രധാനമായും ജ്ഞാനശാസ്ത്രപരമായ വിഷയങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നു; എന്നിരുന്നാലും, ഒരു എഴുത്തുകാരനും മറ്റൊരാളിനെയും ഇല്ലാത്ത അറിവ് പരിശോധിക്കുന്നില്ല.

വിവിധ ക്ലാസിക്കൽ സിസ്റ്റങ്ങളിൽ (ദർശന) അന്തർലീനമായ പ്രതിബദ്ധതകൾ, യാഥാർത്ഥ്യവാദം, ആദർശവാദം, ദ്വന്ദ്വവാദം, ഏകവാദം, അതുപോലെ തന്നെ ദൈവിക, നിരീശ്വരവാദ വീക്ഷണകോണുകൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്നു. ഏകദേശം പന്ത്രണ്ടോളം വരുന്ന ഓരോ പ്രധാന സൂക്ഷ്മവും, അതിന്റെ ചരിത്രത്തിന്റെ തുടക്കം മുതലുള്ള അറിവിലും ന്യായീകരണത്തിലും ഒരു നിലപാട് നിർവ്വചിക്കുന്നു, ബുദ്ധമത സന്ദേഹവാദി (പ്രസാംഗിക) തെളിയിക്കുന്നത് പോലെ, അത് പ്രധാനമായും മറ്റുള്ളവരുടെ സിദ്ധാന്തങ്ങളെ വെല്ലുവിളിക്കുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, ചില പൊതുവായ ജ്ഞാനശാസ്ത്രപരമായ അനുമാനങ്ങളോ മനോഭാവങ്ങളോ നിലവിലുണ്ട്, അവയിൽ ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ടത് വിശ്വാസത്തിന്റെയോ ന്യായീകരണത്തിന്റെയോ ഉത്ഭവത്തിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുക എന്നതാണ്. മുഖ്യധാരാ ക്ലാസിക്കൽ ഇന്ത്യൻ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം പ്രധാനമായും നിർവ്വചിച്ചിരിക്കുന്നത് വംശാവലിയുടെ സങ്കല്പങ്ങളാൽ, പ്രത്യേകിച്ച്

പ്രമാണങ്ങൾ എന്നറിയപ്പെടുന്ന അറിവ് സൃഷ്ടിക്കുന്ന പ്രക്രിയകൾ, അതായത് "അറിവ് സ്രോതസ്സുകൾ" എന്ന് വിവർത്തനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. പ്രധാന ഓപ്ഷനുകൾ ധാരണ, അനുമാനം, സാക്ഷ്യം എന്നിവയാണ്. മറ്റ് പ്രക്രിയകൾക്ക് സത്യ-ഉപഭോഗശേഷി ഇല്ലെന്ന് തോന്നുന്നു അല്ലെങ്കിൽ ധാരണ, അനുമാനം പോലുള്ള വ്യാപകമായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ട ഒന്നോ അതിലധികമോ സ്രോതസ്സുകളിൽ നിന്ന് വേർപെടുത്താൻ കഴിയില്ല.

പുരാതന കാലം മുതൽ, 'ജ്ഞാനം' എന്നറിയപ്പെടുന്ന അറിവിന്റെ സത്ത തത്ത്വചിന്തയിലെ ഒരു കേന്ദ്രബിന്ദുവായിരുന്നു. ലോകമെമ്പാടുമുള്ള ബുദ്ധിജീവികളിൽ നിന്ന് ഈ വിഷയം ഏറ്റവും കൂടുതൽ ശ്രദ്ധ ആകർഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയുടെ വിവിധ സംവിധാനങ്ങളിലുടനീളം ഈ ആശയത്തിന് പ്രാധാന്യമുണ്ട്. മനുഷ്യന്റെ കഷ്ടപ്പാടുകളുടെ പ്രധാന കാരണം അജ്ഞതയാണെന്ന് ഓരോ തത്ത്വചിന്തയും വാദിക്കുന്നു. തൽഫലമായി, ലോകത്തിൽ നിന്ന് വേദന ഇല്ലാതാക്കുന്നതിന് കൃത്യമായ അറിവ് ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാണ്. അറിവ് കൃത്യമായി എന്താണ്? വിവരങ്ങളുടെ ഉറവിടങ്ങൾ എന്തൊക്കെയാണ്? അറിവിന്റെ സത്യത വിലയിരുത്തുന്നതിനുള്ള മാനദണ്ഡം എന്താണ്? ചുരുക്കത്തിൽ, ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിന്റെ മേഖലയ്ക്കുള്ളിൽ അറിവിന്റെ ഒരു സിദ്ധാന്തത്തിന്റെ രൂപീകരണത്തെ നയിക്കുന്ന നിരവധി ജ്ഞാനശാസ്ത്രപരമായ പ്രശ്നങ്ങളാണിവ. തത്ത്വചിന്തയുടെ ഒരു ശാഖയായ ജ്ഞാനശാസ്ത്രം, മനുഷ്യ അറിവിന്റെ സ്വഭാവവും അതിന്റെ ന്യായീകരണത്തിന്റെ മാർഗങ്ങളും പരിശോധിക്കുന്നു. ഈ തത്ത്വചിന്താ ശാഖ അറിവിന്റെ ഉത്ഭവം, സ്വഭാവം, സാങ്കേതിക വിദ്യകൾ, സാധ്യത, പരിധികൾ എന്നിവ പരിശോധിക്കുന്നു.

തത്ത്വചിന്താപരമായ പരിശോധനയുടെ ചട്ടക്കൂടിനുള്ളിൽ യഥാർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു ബോധ്യമായി അറിവിനെ കണക്കാക്കാം. എല്ലാ പ്രായോഗിക ശ്രമങ്ങളും അറിവിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. അറിവിന്റെ ലക്ഷ്യം സ്വതസിദ്ധമായി അവ്യക്തമായതിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുക എന്നതാണ്. അറിയപ്പെടുന്ന ഒരു വസ്തുവും ബോധമുള്ള വ്യക്തിയും അറിവിന്റെ അവശ്യ ഘടകങ്ങളാണ്. ഒരു വിഷയവും അറിവിന്റെ ഒരു വസ്തുവും ഇല്ലാതെ അറിവ് നിലനിൽക്കില്ല. വ്യക്തിക്ക് ഈ സ്വത്ത് ഉണ്ട്. അറിവിനുള്ള നിരവധി ബദൽ പദങ്ങളിൽ ധാരണയെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ബുദ്ധി; ധാരണയെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഉപലബ്ധി; ആശയങ്ങൾ, വിധി, അവബോധം, അറിവ് എന്നിവയെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്ന പ്രത്യയം എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്നു. ഈ രണ്ട് പദങ്ങളുടെയും നിർവചനങ്ങൾ പര്യായങ്ങളാണ്. ഇന്ത്യൻ ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽ, അറിയുക എന്ന ആശയത്തെ രണ്ട് പദങ്ങളാൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു: ജ്ഞാനം, പ്രമാണം.

'ജ്ഞാനം' എന്ന പേര് 'അറിയുക' എന്നർത്ഥമുള്ള 'ജ്ഞ' എന്ന ധാതുവിൽ നിന്നാണ് ഉരുത്തിരിഞ്ഞത്. ശരി, തെറ്റ്, സാധ്യതയുള്ളത്, അസാധ്യവായത്, സത്യം, വ്യാജം എന്നിവയുൾപ്പെടെ എല്ലാത്തരം അറിവുകളും ജ്ഞാനത്തിന്റെ മണ്ഡലത്തിൽ പെടുന്നു.

'പ്രമ' എന്ന പദം 'മ' എന്ന ധാതുവിൽ നിന്നും 'പ്ര' എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നും രൂപപ്പെട്ട ഒരു പദമാണ്, ഇത് സാധ്യമായ അറിവിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. നാഗേശന്റെ അഭിപ്രായത്തിൽ, സാധ്യമായ അറിവ് പൂർണ്ണമായും പുതുമയുള്ളതും അതിന്റെ ലക്ഷ്യവുമായി (അവിസംവാദിജ്ഞാനം) യോജിക്കുന്നതുമാണ്. 'പ്രമ' എന്ന പദം 'യഥാർത്ഥ ജ്ഞാനം' എന്നറിയപ്പെടുന്ന ആധികാരിക അറിവിനെ സൂചിപ്പിക്കാൻ മാത്രമാണ് ഉപയോഗിക്കുന്നത്. ഒരു വസ്തുവിന്റെ യഥാർത്ഥ സ്വഭാവം മനസ്സിലാക്കാൻ സഹായിക്കുന്ന ഒരു മനഃശാസ്ത്രപരമായ വീക്ഷണകോണിൽ നിന്നുള്ള അറിവിനെ സൂചിപ്പിക്കാൻ ഇത് ഉപയോഗിക്കുന്നു. ഉപനിഷദി കാലഘട്ടത്തിൽ അറിവ് തത്ത്വമീമാംസയ്ക്ക് മാത്രമല്ല, മറ്റ് നിരവധി ലക്ഷ്യങ്ങൾക്കും ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. അദ്വൈത വേദാന്തത്തിലെ 'ജ്ഞാനം' എന്ന പദം കേവലമായ അറിവിനെയും (സ്വരൂപ ജ്ഞാനം) അനുഭവപരമായ അറിവിനെയും (വൃത്തി ജ്ഞാനം) സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മം (അല്ലെങ്കിൽ ആത്മാവ്) എന്നറിയപ്പെടുന്ന ബോധ തത്വത്താൽ പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടമ്പോൾ വൃത്തി ജ്ഞാനം 'ജ്ഞാനം' ആയി യോഗ്യത നേടുന്നുവെന്ന് അവർ വാദിക്കുന്നു. അറിവ് എന്ന ആശയത്തെക്കുറിച്ച് ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയിൽ വിവിധ ചിന്താധാരകൾ നിലവിലുണ്ട്. ന്യായ, ബുദ്ധമതം എന്നീ രണ്ട് വിദ്യാലയങ്ങളുടെ വീക്ഷണങ്ങളെയും അറിവിനെയും മാത്രമാണ് ഈ ഉപന്യാസം വിശകലനം ചെയ്യുന്നത്.

## ബുദ്ധമതം

ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യത്തിലെ അറിവിന്റെയും നിയമാനുസൃതമായ അറിവിന്റെയും ദാർശനിക പരിശോധനയാണ് ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രം. ആധികാരികമായ അറിവ് നേടുന്ന പ്രക്രിയയും കഷ്ടപ്പാടുകളുടെ അടിസ്ഥാന മൂലമായ അജ്ഞതയെ (അവിജ്ജാ) ഇല്ലാതാക്കാൻ ഈ അറിവ് എങ്ങനെ സഹായിക്കുന്നു എന്നതാണ് പ്രധാന ശ്രദ്ധ. മറ്റ് മിക്ക ഇന്ത്യൻ ദാർശനിക പാരമ്പര്യങ്ങളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി, ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രം വ്യക്തമായി വസ്തുതാപരവും വിശകലനപരവും വിമോചനത്തിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നതുമാണ്. അത് മെറ്റാഫിസിക്സിൽ അനുമാനത്തേക്കാൾ യഥാർത്ഥ അനുഭവത്തിനും യുക്തിസഹമായ വിശകലനത്തിനും മുൻഗണന നൽകുന്നു.

ഇന്ത്യയിലെ ഓരോ ദാർശനിക പാരമ്പര്യവും പ്രമാണ ശാസ്ത്രം എന്നറിയപ്പെടുന്ന ഒരു അറിവിന്റെ സിദ്ധാന്തം രൂപപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ട്, അത് അതത് സൂളിന്റെ മെറ്റാഫിസിക്സിൽ ഘടനയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. തത്ത്വചിന്തയുടെ പ്രാഥമിക ലക്ഷ്യം യാഥാർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അറിവ് (തത്ത്വ-ജ്ഞാനം) നേടൽ ആയി വ്യാപകമായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ഒരു അറിവിന്റെ സിദ്ധാന്തം യാഥാർത്ഥ്യ സിദ്ധാന്തത്തിന് അത്യാവശ്യമായ ഒരു മുൻവ്യവസ്ഥയാണെന്ന് കരുതപ്പെടുന്നു. അനുഭവത്തിലൂടെ വെളിപ്പെടുത്തുന്ന യാഥാർത്ഥ്യത്തിന്റെ സത്തയെക്കുറിച്ച് ചിന്തിക്കുന്നത് തത്ത്വചിന്തയിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു എന്ന ആശയം ഈ വിശ്വാസത്തെ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നു. മറുവശത്ത്, ഓരോ അനുഭവത്തിലും ഒരു വസ്തുവിനെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു വൈജ്ഞാനിക പരാമർശം ഉൾപ്പെടുന്നതിനാൽ, ഈ ബന്ധത്തെ തെറ്റായി വ്യാഖ്യാനിക്കാനുള്ള നിരന്തരമായ അപകടസാധ്യത എപ്പോഴും ഉണ്ട്. ഓരോ അനുഭവത്തിലും ഒരു അന്തർലീനമായ ട്രാൻസ് പ്രതിഭാസം അല്ലെങ്കിൽ സ്വയം-അതിക്രമം അടങ്ങിയിരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അത് സ്വീകാര്യവും സത്യസന്ധവുമായ രീതിയിൽ അതിന്റെ ലക്ഷ്യം വെളിപ്പെടുത്തുമെന്ന് അത് ഉറപ്പുനൽകുന്നില്ല. പരിശീലനുള്ള സാധ്യത കാരണം അനുഭവത്തിന്റെ സത്യതയെക്കുറിച്ചുള്ള അന്വേഷണം ആവശ്യമാണ്. മുഴുവൻ ജ്ഞാനശാസ്ത്ര ശ്രമങ്ങളുടെയും അടിത്തറയും കേന്ദ്രവുമാണ് ഈ കൃതി. തൽഫലമായി, ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യത്തിലെ പണ്ഡിതന്മാർ യാഥാർത്ഥ്യത്തെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിന് ശക്തമായ ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്ര അടിത്തറ നിർമ്മിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നു.

ബിസി ആറാം നൂറ്റാണ്ടിനും അഞ്ചാം നൂറ്റാണ്ടിനും ഇടയിൽ ഇന്ത്യയിൽ ഉയർന്നുവന്ന ഒരു ധാർമിക ചട്ടക്കൂടാണ് ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്ത. ഇത് ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയുടെ ഒരു ദൈവികമല്ലാത്ത പാരമ്പര്യമാണ്. തുടക്കത്തിൽ, ജ്ഞാനിയായ സിദ്ധാർത്ഥ ഗൗതമനാണ് ഇത് സ്ഥാപിച്ചത്. ഇന്ത്യ മതപരവും ബൗദ്ധികവുമായ ഒരു പ്രധാന പരിവർത്തനത്തിന് വിധേയമായ ഒരു കാലഘട്ടത്തിൽ, ബുദ്ധൻ സ്ഥാപിച്ച ഒരു വിശ്വാസ സമ്പ്രദായമാണ് പിന്നീട് ക്രിസ്തുമതമായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടത്. ഈ തിരിച്ചറിവ് നേടിയപ്പോൾ, കഷ്ടപ്പാടുകളുടെ ഉത്ഭവം ആഗ്രഹവും ആസക്തിയുമാണെന്നും മനുഷ്യരാശിയുടെ കഷ്ടപ്പാടുകൾ അസ്തിത്വത്തിന്റെ യഥാർത്ഥ സ്വഭാവത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അജ്ഞതയിൽ നിന്നാണ് ഉടലെടുത്തതെന്നും ബുദ്ധൻ മനസ്സിലാക്കി.

ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്ത ഒരു പദാർത്ഥരഹിത സത്തശാസ്ത്രത്തിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കഷ്ടപ്പാടുകൾ ഇല്ലാതാക്കാനുള്ള അഗാധമായ ആഗ്രഹമാണ് ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തയുടെ സ്ഥാപകനായ ഗൗതമ ബുദ്ധനെ ധ്യാനത്തിലേക്ക് നയിച്ചത്. എല്ലാ വേദനകളും 'തൻഹ'യിൽ (ആഗ്രഹം) നിന്നാണ് ഉണ്ടാകുന്നതെന്നും എല്ലാ ആഗ്രഹങ്ങളും സ്ഥിരതയിലുള്ള മിഥ്യയാണെന്ന് വിശ്വാസവുമായുള്ള ബന്ധത്തിൽ നിന്നാണ് ഉണ്ടാകുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം സങ്കല്പിച്ചു. കഷ്ടപ്പാടുകളെ മറികടക്കുന്നതിനുള്ള അവശ്യ മാർഗമായി അശാശ്വതയെയോ അസാധ്യതയെയോ അവതരിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, കഷ്ടപ്പാടുകളുടെ ലാബിരിന്റിന് ഒരു പരിഹാരം നിർദ്ദേശിക്കാൻ അദ്ദേഹം ശ്രമിച്ചു. കഷ്ടപ്പാടുകൾ ഇല്ലാതാക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗമായി അശാശ്വതത, അസാധ്യത്വം എന്നീ ആശയങ്ങളെ നാല് ഉത്തമസത്യങ്ങൾ പിന്തുണയ്ക്കുന്നു.

ദ്രവ്യത്തിന്റെയും ബോധത്തിന്റെയും ലെൻസുകളിലൂടെ സാധാരണയായി മനസ്സിലാക്കുന്ന യാഥാർത്ഥ്യത്തിന്റെ മുഴുവൻ ഭാഗത്തെയും, ക്ഷണികമായ നിമിഷങ്ങളുടെ തുടർച്ചയായി ബുദ്ധൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്. "നിമിഷം" എന്ന പദം സൂചിപ്പിക്കുന്നത് എല്ലാ യാഥാർത്ഥ്യമോ അസ്തിത്വമോ കാലവുമായി അന്തർലീനമായി ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നാണ്. നിലനിൽക്കുന്നതെല്ലാം സമയത്തിന്റെ പരിധിക്കുള്ളിൽ ഒതുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. തൽഫലമായി, ഒരു അസ്തിത്വ പരമ്പര ഒരു സമയ ശ്രേണിയുടെ പര്യായമാണ്. അസ്തിത്വ പരമ്പര ശാരീരികമോ മാനസികമോ അല്ലെങ്കിൽ രണ്ടിന്റെയും സമന്വയമോ ആകാം. ഓരോ പരമ്പരയും സാരാംശത്തിൽ, ഒരു കൂട്ടായ്മയാണ്. ഒരു ഭൗതിക അസ്തിത്വം ഒരു ഭൗതിക സമാഹാരമാണ് (ഭൂത സമാഹാരം), അതേസമയം ഒരു മാനസിക അസ്തിത്വം ഒരു മാനസിക സമാഹാരമാണ് (സിറ്റിയ സമാഹാരം). ബുദ്ധമതത്തിൽ, ജ്ഞാനം മനസ്സിലാക്കലും വിവേചനബുദ്ധിയും കൊണ്ട് വിശേഷിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ശരീരത്തെയും മനസ്സിനെയും കുറിച്ചുള്ള സ്വയം അവബോധം, മരണത്തിന്റെ അനിവാര്യതയെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രതിഫലനം, എല്ലാ സങ്കീർണ്ണമായ അസ്തിത്വങ്ങളും മാറ്റത്തിന് വിധേയമാണെന്നും അതിനാൽ പിന്തുടരാൻ യോഗ്യമല്ലെന്നും തിരിച്ചറിയൽ എന്നിവ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. മനുഷ്യർക്ക് അവരുടെ ശരീരങ്ങൾ, ചിന്തകൾ അല്ലെങ്കിൽ വ്യക്തിത്വങ്ങൾ എന്നിവയിൽ പൂർണ്ണ നിയന്ത്രണം ഇല്ലെന്ന് അംഗീകരിക്കുന്നത് ജ്ഞാനം; അതിനാൽ, ഈ ഘടകങ്ങൾ ഒരാളുടെ ആന്തരിക സ്വത്വത്തെ നിർവചിക്കുന്നില്ല, ഒരു വ്യക്തിക്കും അവ കൈവശമില്ല. നേരെമറിച്ച്, നിലനിൽക്കുന്നതെല്ലാം യഥാർത്ഥത്തിൽ ഒരു വ്യക്തിത്വമില്ലാത്ത ശ്രമമാണ്. എല്ലാ സംഭവങ്ങളെയും നിയന്ത്രിക്കുന്ന സങ്കീർണ്ണതകൾ കാരണം, എല്ലാ ഘടകങ്ങളിലും പൂർണ്ണ നിയന്ത്രണം ചെലുത്തുക എന്നത് ആർക്കും അസാധ്യമാണ്, അതായത് നിയന്ത്രണത്തിനായി നാം പരിശ്രമിക്കുമ്പോൾ തന്നെ, ഫലങ്ങളുടെ പ്രവചനാതീതതയും നാം

അംഗീകരിക്കണം. എന്നിരുന്നാലും, വ്യക്തിപരമായ കഴിവുകൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുകയോ പ്രത്യേക ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുകയോ പോലുള്ള ചില ജീവിത സാഹചര്യങ്ങളെ മാറ്റാനുള്ള കഴിവ്, അവയുടെ അന്തർലീനമായ ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ കണക്കിലെടുക്കാതെ, അച്ചടക്കത്തെയും പരിശീലനത്തെയും മൂല്യവത്താക്കുന്നു.

അടിസ്ഥാന വിജ്ഞാന സമ്പാദന രീതികളുടെ വഞ്ചനാപരമായ സ്വഭാവം വ്യക്തമാക്കുകയും അവയുടെ ഉപയോഗത്തിൽ നിന്ന് ഉണ്ടാകുന്ന പിഴവുകൾ പരിഹരിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ചട്ടക്കൂട് നൽകുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരു സിദ്ധാന്തം രൂപപ്പെടുത്തുക എന്ന ദൗത്യം ബുദ്ധമതക്കാരെ ഏൽപ്പിച്ചു. വിശ്വാസങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കാൻ സാധാരണയായി ഉപയോഗിക്കുന്ന പ്രത്യേക രീതികൾ അറിവ് സൃഷ്ടിക്കുന്നു എന്ന ആശയത്തെ എതിർക്കുന്ന വാദങ്ങളുടെ വികാസമാണ് ഈ മേഖലയിലെ ശ്രദ്ധേയമായ ഒരു പുരോഗതി.

ഒരു വസ്തുവിനെ അവബോധത്തിന്റെ മണ്ഡലത്തിനുള്ളിൽ നിലനിൽക്കുന്ന ഒന്നായി നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നു. അത് പ്രത്യക്ഷമായോ പരോക്ഷമായോ പ്രകടനത്തിൽ പ്രദർശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ബോധത്തിലേക്ക് നേരിട്ട് പ്രവേശിക്കാൻ കഴിയുന്ന അസ്തിത്വത്തെ ഗർഭധാരണ വസ്തു എന്നും, ഉടനടി പ്രവേശിക്കാൻ കഴിയാത്ത അസ്തിത്വത്തെ അനമാന വസ്തു എന്നും വിളിക്കുന്നു. നേരെമറിച്ച്, ഗർഭധാരണ വസ്തു സ്ഥലത്തിന്റെയും സമയത്തിന്റെയും മാനങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അന്തർലീനമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു, എന്നാൽ അനമാന വസ്തു തുടക്കത്തിൽ ഒരു അടയാളത്തിലൂടെ സങ്കല്പിക്കപ്പെടുന്നു, തുടർന്ന് ലഭ്യമായ തെളിവുകളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ യുക്തിസഹമായോ അനമാനത്തിലൂടെയോ കൂടുതൽ അമൂർത്തമായ ഒരു മണ്ഡലത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. തൽഫലമായി, രണ്ട് വിഭാഗത്തിലുള്ള വസ്തുക്കൾ മാത്രമേയുള്ളൂ: ഗർഭധാരണ വസ്തു, അനമാന വസ്തു.

അറിവിന്റെ വിശ്വാസ്യത രണ്ട് സ്രോതസ്സുകളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു: ഇന്ദ്രിയാനുഭവവും അനമാനവും. ഈ രണ്ട് സ്രോതസ്സുകളിൽ നിന്നും ലഭിക്കുന്ന വിവരങ്ങൾ മാത്രമേ സത്യമായി അംഗീകരിക്കാൻ കഴിയൂ. "നേടാവുന്ന ഇനം" എന്ന പ്രയോഗം ഇന്ദ്രിയ ധാരണയിലൂടെയും അനമാനത്തിലൂടെയും ലഭിക്കുന്ന കൃത്യമായ അറിവിനെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. തൽഫലമായി, ധാരണയും അനമാനവും കൂടാതെയുള്ള മാർഗങ്ങളിലൂടെ നേടിയെടുക്കുന്ന അറിവിന് സാധ്യതയില്ല. ഈ വിവരങ്ങളുടെ സാന്നിധ്യം ശാശ്വതമായി ഒരു മിഥ്യയാണ്. കൃത്യമായ അറിവ് കൈവശം വയ്ക്കുന്നതിന്റെ ഒരു അനിവാര്യ സവിശേഷത, വ്യക്തികളെ അവരുടെ ആവശ്യങ്ങൾ നിറവേറ്റുന്നതിനായി മനഃപൂർവ്വമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്താൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന ഘടകങ്ങൾ തിരിച്ചറിയാനുള്ള കഴിവാണ്. തൽഫലമായി, കൃത്യവും പ്രവർത്തനപരവുമായ അറിവ് നമ്മുടെ മാനദണ്ഡങ്ങൾ പാലിക്കുന്ന ഒരു അസ്തിത്വത്തെ തിരിച്ചറിയുന്ന വിവരങ്ങളായി വിശേഷിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

നിരവധി ബുദ്ധമത വിദ്യാലയങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, "അനുഭവം കൊണ്ട് നിഷേധിക്കപ്പെടാത്ത അറിവാണു് ശരിയായ അറിവ്." ഒരു പ്രത്യേക അസ്തിത്വത്തെ പരാമർശിക്കാൻ കഴിയുമ്പോഴാണ് അറിവ് കൃത്യവും സാധ്യതയുള്ളതാകുന്നത്. അറിവ് ഏതെങ്കിലും വസ്തുവിനെ സൃഷ്ടിക്കുകയോ നൽകുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല, അത് നമ്മുടെ ശ്രദ്ധയെ വസ്തുവിലേക്ക് മാത്രമേ നയിക്കൂ. തൽഫലമായി, നേടിയെടുക്കാവുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങൾ പിന്തുടരാൻ നമ്മെ പ്രേരിപ്പിക്കുമ്പോഴും അത് സത്യത്തിലേക്ക് നമ്മെ നയിക്കുമ്പോഴും അറിവ് കൃത്യമാണെന്ന് കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു. തെറ്റായ അറിവ് എന്നത് നമ്മുടെ കൈവശമുള്ളതിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായ ഒരു വസ്തുവിനെ ഗ്രഹിക്കാൻ നമ്മെ നയിക്കുന്ന ഒരു തരം വൈജ്ഞാനിക പ്രക്രിയയാണ്. വൈവിധ്യമാർന്ന സ്പേഷ്യോടെമ്പറൽ സന്ദർഭങ്ങളെ ആശ്രയിച്ച് ഒരു വസ്തുവിന് വിവിധ രൂപങ്ങൾ സ്വീകരിക്കാൻ കഴിയും. തൽഫലമായി, ഒരു വസ്തുവിന്റെ ഏക വശമോ രൂപമോ വെളിപ്പെടുത്തുന്ന ഏതൊരു തരത്തിലുള്ള അറിവും യഥാർത്ഥ അറിവായി കണക്കാക്കാനാവില്ല. ഒരു വസ്തുവിന്റെ തെറ്റായ സ്ഥാനവും സമയവും വെളിപ്പെടുത്തുകയാണെങ്കിൽ അത് കൃത്യമാണെന്ന് കണക്കാക്കാനാവില്ല.

### ധർമ്മകീർത്തി

ധർമ്മകീർത്തി വസുബന്ധുവിന്റെയും ദിനഗന്റെയും സിദ്ധാന്തങ്ങൾ പഠിക്കുക മാത്രമല്ല, അവയുടെ പ്രയോഗത്തിലും മികവ് പുലർത്തി. ധർമ്മകീർത്തിയുടെ ഏഴ് കൃതികൾ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടതും എളുപ്പത്തിൽ ഉപയോഗിക്കാവുന്നതുമാണ്. അവയിൽ ഏറ്റവും വിശിഷ്ടമായത് പ്രമാണ വർത്തികയാണ്. പ്രമാണ സമുച്ചയത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയ ദിനഗയുടെ വീക്ഷണത്തിന്റെ ഒരു മെച്ചപ്പെടുത്തലാണ് പ്രമാണ വർത്തിക, ഇത് രണ്ടാമത്തെ കൃതിയെ മറികടക്കുന്നു. ഇതിൽ നാല് അധ്യായങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുന്നു. ആദ്യത്തേത് പ്രമാണങ്ങളെ പൊതുവായി പരിശോധിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും, രണ്ടാമത്തേത് പ്രത്യക്ഷത്തെ പ്രമാണമായി കണക്കാക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും, മൂന്നാമത്തേത് അനമാനത്തെ (സ്വാർത്ഥാനുമാന)ക്കുറിച്ചും, നാലാമത്തേത് സിലോജിസത്തെ (പർദ്ദാനുമാന)ക്കുറിച്ചും പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ധർമ്മകീർത്തിയുടെ തുടർന്നുള്ള കൃതി പ്രമാണ വിനിശ്ചയമാണ്. ഇത് പ്രമാണ വർത്തികയുടെ സംഗ്രഹമാണ്. മൂന്നാമത്തെ ഭാഗം ന്യായ ബിന്ദുവാണ്, ഇത് കൂടുതൽ സംഗ്രഹം ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. ശേഷിക്കുന്ന നാല് വാല്യങ്ങൾ പ്രത്യേക വിഷയങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചുള്ള സംക്ഷിപ്ത ഗ്രന്ഥങ്ങളാണ്. ഹേതു ബിന്ദു യുക്തിസഹീകരണങ്ങളുടെ ഒരു

സംക്ഷിപ്ത വർഗ്ഗീകരണമാണ്. ബന്ധ പരീക്ഷ എന്നത് ബന്ധ വിഷയങ്ങളുടെ വിശകലനമാണ്. സംവാദത്തിൽ ഏർപ്പെടുന്ന രീതിയെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു പ്രഭാഷണമാണ് കോദാന പ്രകരണം. മറ്റ് മനസ്സുകളുടെ സ്വഭാവത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു പ്രഭാഷണമാണ് സന്താനാന്തര സിദ്ധി. ഏകാന്തതയെ നിരാകരിക്കാൻ ഇത് ശ്രമിക്കുന്നു.

"മനുഷ്യന്റെ ഫലപ്രദമായ എല്ലാ ശ്രമങ്ങളും അറിവിനാൽ നയിക്കപ്പെടുന്നു." 2 ഈ ആമുഖ പ്രസ്താവനയിൽ, ധർമ്മകീർത്തി ന്യായ ബിന്ദുവിൽ ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിന്റെയും യുക്തിയുടെയും വ്യാപ്തിയും ലക്ഷ്യങ്ങളും വിവരിക്കുന്നു. മനുഷ്യന്റെ പെരുമാറ്റം മനഃപൂർവ്വമോ സഹജമായതോ ആകാം. മനുഷ്യരാശിയുടെ ലക്ഷ്യം വീണ്ടും അനുകൂലമോ പ്രതികൂലമോ ആണ്. അറിവ് വഴി അറിയിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു മനഃപൂർവ്വമായ പ്രവൃത്തിയിൽ അഭികാമ്യമായത് നേടുന്നതും അസുഖകരമായത് ഒഴിവാക്കുന്നതും ഉൾപ്പെടുന്നു. അഭികാമ്യമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിനും അനാവശ്യ ഫലങ്ങൾ ഒഴിവാക്കുന്നതിനും പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിലൂടെ വിജയകരമായ പ്രവർത്തനത്തെ സുഗമമാക്കുന്നതിൽ അറിവ് ഫലപ്രദമാണ്. ഒരു കാരണം ഉൽപ്പാദനക്ഷമമോ (കാരക) വിവരദായകമോ (jhdhaka) ആകാം. ആ സാഹചര്യത്തിൽ, അറിവ് വിജയകരമായ പെരുമാറ്റത്തിനുള്ള ഒരു ഉത്തേജകമാണ്. പ്രായോഗിക ഫലപ്രാപ്തിയുള്ള, മുൻതൂക്കമായ ഫലങ്ങൾ നേടാൻ ഇത് നമ്മെ പ്രാപ്തരാക്കുന്നു.

തെറ്റായ അറിവ് അറിവിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമാണ്. തെറ്റായ അറിവ് തിരിച്ചറിഞ്ഞതിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായ ഒരു വസ്തുവിനെ പിന്തുടരാൻ നമ്മെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. വസ്തുക്കൾ അവയുടെ ആകൃതിയും സ്ഥലകാല സ്ഥാനങ്ങളും കാരണം വ്യത്യാസപ്പെടുന്നു. ഒരു രൂപത്തിലുള്ള ഒരു വസ്തുവിന്റെ പ്രതിനിധാനമായ അറിവ്, യഥാർത്ഥ വസ്തുവിന് വ്യത്യസ്തമായ ആകൃതി ഉള്ളപ്പോൾ കൃത്യമാണെന്ന് കണക്കാക്കരുത്. അതുപോലെ, ഒരു വസ്തുവിന്റെ സ്ഥാനവും സവിശേഷതകളും തെറ്റായി പ്രതിനിധീകരിക്കുകയാണെങ്കിൽ അറിവ് തെറ്റാണ്.

പ്രണാമണ വർത്തികയിൽ, ധർമ്മകീർത്തി അറിവിനെ അതിന്റെ ലക്ഷ്യവുമായി യോജിക്കുന്ന അറിവ് എന്ന് നിർവ്വചിക്കുന്നു (പ്രമാണം അവിസംവാദി ജ്ഞാനം). മൂന്ന്, അതിന്റെ വിഷയവുമായി പൂർണ്ണമായും യോജിക്കുന്ന അറിവ് പൂർണ്ണമായും പ്രകടിപ്പിക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം ഉറപ്പിച്ചു പറയുന്നു (അജ്ഞത അർത്ഥ പ്രകാശോ വാ). നാല്, വസ്തു ക്ഷണികമായതിനാൽ ഇതുവരെ തിരിച്ചറിയപ്പെടാത്ത ഒരു വസ്തുവിനെ അത് വെളിപ്പെടുത്തുന്നു, കൂടാതെ ആ കൃത്യമായ നിമിഷത്തിൽ നേടിയ അറിവ് മാത്രമേ വസ്തുവിന്റെ അസ്തിത്വവുമായി യോജിക്കുന്നുള്ളൂ. ഇത് അറിവിന്റെ പ്രാരംഭ സന്ദർഭമാണ്, പ്രാഥമിക അവബോധത്തിന്റെ നിമിഷം. തുടർച്ചയായ അറിവ് യഥാർത്ഥമോ സത്യമോ അല്ലെന്ന് ബുദ്ധമതക്കാർ വാദിക്കുന്നു, കാരണം അത് നോവൽ അറിവിനെക്കാൾ അംഗീകാരമാണ്. ഈ രണ്ട് ഗുണങ്ങളിൽ, ഒന്നാമതായി, വൈരുദ്ധ്യത്തിന്റെ അഭാവം അടിസ്ഥാനപരമാണ്, അത് അറിവിന്റെ വ്യതിരിക്തമായ സ്വഭാവമായി കണക്കാക്കാം. എല്ലാ പ്രതിഭാസങ്ങളും നിരന്തരം ചലിക്കുന്നതാണെന്ന് ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്ത വാദിക്കുന്നു. എല്ലാ അസ്തിത്വങ്ങളും സ്വഭാവത്താൽ ക്ഷണികമാണ്. തുടർച്ചയായ അറിവ് അപ്രാപ്യമാണെന്ന് ധർമ്മകീർത്തി വാദിക്കുന്നു. തുടർച്ചയായ അറിവ്, വെറും അംഗീകാരം മാത്രമായതിനാൽ, ആധികാരികതയും സാധ്യതയും ഇല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു. തുടർച്ചയായ അറിവ് ഒരു പുതിയ ആശയമല്ല. തൽഫലമായി, അറിവ് എന്നത് ഒരു വസ്തുവിന്റെ യഥാർത്ഥ സ്വഭാവം വെളിപ്പെടുത്തുന്ന ഒരു തരം അറിവാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു. ധാരണയിലൂടെ വസ്തുവിനെ അതിന്റെ യഥാർത്ഥ അവസ്ഥയിൽ വെളിപ്പെടുത്തണം.

അന്തസ്സ്

നാഗാർജ്ജുനാനന്തരം മൈത്രേയ, അസംഗ, വസുബന്ധു എന്നിവരുടെ ആശയങ്ങളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി നാഗാർജ്ജുനന്റെ നെഗറ്റീവ് വൈരുദ്ധ്യാത്മകതയെ നിരാകരിച്ച് സൗത്രാന്തിക, വിജ്ഞാനവാദ സൂത്രങ്ങളെ സംയോജിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ദാർശനിക പോസിറ്റീവ് സം ഉപയോഗിച്ച് മാറ്റിസ്ഥാപിച്ച പ്രശസ്ത ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തകനാണ് ദിഗ്വാഗ. സൗത്രാന്തിക സന്തോളജിയെ വിജ്ഞാനവാദ സന്തോളജിയുമായി സമന്വയിപ്പിച്ചതിനും, ഈ പുതിയ സന്തോളജിക്ക് അനുയോജ്യമായ ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്രവും യുക്തിയും രൂപപ്പെടുത്തിയതിനും, അപ്പോഹ (ഇരട്ട നിഷേധം) എന്ന സാങ്കേതികതയിൽ അധിഷ്ഠിതമായ ഒരു അതുല്യമായ ദാർശനിക രീതിശാസ്ത്രത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചതിനും ദിഗ്വാഗയ്ക്ക് ബഹുമതി ലഭിക്കുന്നു. ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്ര ചട്ടക്കൂടിനുള്ളിൽ സന്തോളജിക്കൽ വ്യവഹാരം സംയോജിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം തത്ത്വചിന്തയ്ക്ക് ഒരു പുതിയ സമീപനം അവതരിപ്പിക്കുന്നു, പിന്നീട് നവ്യ ന്യായ തത്ത്വചിന്തകനായ ഗംഗേശനെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുയായികളെയും ആകർഷിച്ച ഒരു രീതി. ജ്ഞാനത്തിലും ഭാഷയിലും വ്യക്തതയും കൃത്യതയും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് ദിഗ്വാഗ ഇരട്ട നിഷേധം (അപ്പോഹ) രീതി ഉപയോഗിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു നിഗൂഢ യുക്തിവാദിയാണ്. തന്റെ ന്യായവാദത്തിൽ ഒരു ബൈനറി വർഗ്ഗീകരണം അദ്ദേഹം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു. യഥാർത്ഥ്യത്തിന്റെ രണ്ട് രൂപങ്ങൾ, അറിവിന്റെ രണ്ട് വഴികൾ, അർത്ഥത്തിന്റെ രണ്ട് സൂക്ഷ്മതകൾ എന്നിവയുടെ പ്രചാരണത്തിലാണ് ഈ വൈരുദ്ധ്യം പ്രകടമാകുന്നത്. യഥാർത്ഥ്യം, അറിവ്, ഭാഷ എന്നിവയുടെ മേഖലകളിൽ അദ്ദേഹം സ്വാതന്ത്ര്യവർത്തനം (പരസ്പരം ഒഴിവാക്കൽ) എന്ന ആശയം

ഉപയോഗിക്കുന്നു. സാരാംശത്തിൽ, ഓരോ യഥാർത്ഥ സംഖ്യയും ഒരു പ്രത്യേക വർഗ്ഗത്തെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നു, അതേസമയം മറ്റെല്ലാ അസ്തിത്വങ്ങളും അതിന്റെ പൂരക വർഗ്ഗമായി മാറുന്നു. തൽഫലമായി, യഥാർത്ഥ്യത്തിനുള്ളിൽ ഒരു പ്രത്യേക ശ്രേണി നിലനിൽക്കുന്നു, അതിൽ യഥാർത്ഥത്തിന്റെ രണ്ട് വിഭാഗങ്ങൾ മാത്രം ഉൾപ്പെടുന്നു: സ്വലക്ഷണം (അതുല്യമായ സവിശേഷത) ഉം സമന്വയലക്ഷണം (അതിന്റെ സാമാന്യവൽക്കരിച്ച പ്രാതിനിധ്യം). സവിശേഷമായി നിർദ്ദിഷ്ടമായത് ഒരു സാമാന്യവൽക്കരിച്ച പ്രാതിനിധ്യമായി വർത്തിക്കാൻ കഴിയില്ല, തിരിച്ചും. ഈ വഴക്കമില്ലാത്ത ദ്വന്ദ്വ ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിന്റെ മേഖലയിലേക്ക് പ്രയോഗിക്കുന്നു. ഓരോ ജ്ഞാനശാസ്ത്രവും സ്വലക്ഷണപരമായ ആവശ്യകതകൾ പരിഗണിച്ച് സംഘടിപ്പിക്കണമെന്ന ദിനാഗയുടെ നിരീക്ഷണം വിപ്ലവകരമായിരുന്നു. ദിനാഗയുടെ ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിലെ ഈ സ്വലക്ഷണപരമായ പ്രതിബദ്ധതയ്ക്ക് അനുസൃതമായി, അറിയുന്നതിന് രണ്ട് സാധ്യമായ മാർഗ്ഗങ്ങളുണ്ട്: പ്രത്യക്ഷ (ധാരണ) ഉം അനമാനവും (അനമാനവും), അതുപോലെ രണ്ട് വിഭാഗത്തിലുള്ള അറിയുകക്കും: ഗ്രഹണാത്മകവും അനമാനവും. ധാരണയ്ക്ക് സവിശേഷമായതിനെ മാത്രമേ തിരിച്ചറിയാൻ കഴിയൂ, അതിന്റെ സാമാന്യവൽക്കരിച്ച പ്രാതിനിധ്യം ഒരിക്കലും മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിയില്ല. അനമാനത്തിന്, നേരമറിച്ച്, സാമാന്യവൽക്കരിച്ച പ്രതിച്ഛായ മാത്രമേ ഗ്രഹിക്കാൻ കഴിയൂ, കൂടാതെ അതുല്യമായതിനെ തിരിച്ചറിയാൻ കഴിയില്ല. അതുപോലെ തന്നെ വാസ്തവത്തിൽ കർക്കശമായ ദ്വന്ദ്വവും കർശനമായ ശ്രേണിയും നിലവിലുണ്ടെങ്കിലും, അറിവിന്റെ മണ്ഡലത്തിൽ ഒരു കർക്കശമായ ദ്വന്ദ്വവും കർശനമായ ശ്രേണിയും നിലവിലുണ്ട്. ഡിനാഗ ഈ ദ്വന്ദ്വത്തെ ഭാഷയുടെയും അർത്ഥത്തിന്റെയും മണ്ഡലത്തിലേക്ക് വ്യാപിപ്പിക്കുന്നു. ഓരോ ആശയത്തെയും അതിന്റെ പ്രാധാന്യത്തിനനുസരിച്ച് ഭാഷയിൽ ആവിഷ്കരിക്കാം. ഒരു വാക്ക് ഒരു പ്രത്യേക ആശയത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഒരു പദത്തിന്റെ നിർവ്വചനം അതിന്റെ നിഷ്പേധത്തിന്റെ വിപരീതമാണ്. തൽഫലമായി, ഏതെങ്കിലും രണ്ട് പദങ്ങളുടെ അർത്ഥങ്ങളിൽ ഓവർലാപ്പ് അല്ലെങ്കിൽ കവല ഉണ്ടാകാൻ പാടില്ല.

## ധർമ്മോത്തര

ന്യായബിന്ദുവിനെക്കുറിച്ചുള്ള ആധികാരിക വ്യാഖ്യാനത്തിന്റെ രചയിതാവും പ്രമുഖ ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തകനുമായ ധർമ്മോത്തരൻ ശരിയായ അറിവിനെ നിർവ്വചിക്കുന്നു. സാധൂകരിക്കാൻ കഴിയുന്ന അറിവായി അദ്ദേഹം ശരിയായ അറിവിനെ വിശേഷിപ്പിക്കുന്നു. മറ്റൊരു വിധത്തിൽ പറഞ്ഞാൽ, വസ്തുനിഷ്ഠമായ യഥാർത്ഥ്യവുമായി പൊരുത്തപ്പെടുമ്പോൾ വിവരങ്ങൾ കൃത്യമാണ്. യഥാർത്ഥ്യത്തിന്റെ കാതലിനെ കൃത്യമായി പ്രതിഫലിപ്പിക്കുമ്പോഴാണ് അറിവിന്റെ ലക്ഷ്യം പൂർണ്ണമായും സാക്ഷാത്കരിക്കപ്പെടുന്നത്.

അറിവ് യഥാർത്ഥ്യത്തെ കൃത്യമായി പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്ന ബുദ്ധിയെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നു. അറിവിൽ, വസ്തുവിനെ മറ്റൊന്നായിട്ടല്ല, മറിച്ച് യഥാർത്ഥ്യത്തിൽ ഉള്ളതുപോലെ മനസ്സിലാക്കണമെന്ന് ഇത് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അറിവിന് ഒരു അടിസ്ഥാന മുൻവ്യവസ്ഥയാണ് വ്യതിയാനമില്ലാത്ത ഒരു പരാമർശം; അതിനാൽ, അറിവിന്റെ സത്യസന്ധത അതിന്റെ അറിവിന്റെ വിഷയവുമായുള്ള വിന്യാസത്തിലാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ധർമ്മോത്തര പ്രസ്താവിക്കുന്നു, "ദൈനംദിന ജീവിതത്തിൽ, സത്യം ആവിഷ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവെന്ന് നാം ഉറപ്പിക്കുമ്പോൾ, അത് ഒരു വസ്തുവിനെ നേടാൻ നമ്മെ പ്രാപ്തരാക്കുന്നു എന്നാണ് നാം സൂചിപ്പിക്കുന്നത്." അതുപോലെ, അറിവ് സാധുവാണ്, കാരണം അത് നമ്മെ അത് സൂചിപ്പിക്കുന്ന വസ്തുവിലേക്ക് നയിക്കുന്നു. അറിവ് ഒരു വസ്തുവിനെ സൃഷ്ടിക്കുകയോ നമുക്ക് മുന്നിൽ അവതരിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല; മറിച്ച്, അത് നമുക്ക് അത് നേടാൻ പ്രാപ്തരാക്കുന്നു. ഒരു വസ്തുവിൽ എത്തിച്ചേരുക എന്നതിനർത്ഥം അതിൽ ശ്രദ്ധ ചെലുത്തുക എന്നാണ്. അഞ്ച് ധർമ്മോത്തര വസ്തു ഗ്രഹണ പ്രക്രിയയിൽ മൂന്ന് വ്യത്യസ്തവും തുടർച്ചയായതുമായ ഘട്ടങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുന്നു, ഓരോ തുടർന്നുള്ള ഘട്ടവും മുമ്പത്തേതിൽ നിന്ന് ഉയർന്നുവരുന്നു. അവ ഗ്രഹിക്കൽ (അധിഗതി), തുടർപെടൽ (പ്രവർത്തനം), പ്രാപ്തമാക്കൽ (പ്രാപണം) എന്നിവയാണ്. പ്രാരംഭ ഘട്ടം അറിവിനെ മാത്രമേ ഉൾക്കൊള്ളുന്നുള്ളൂ എന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു.

രണ്ട് തരം അറിയുകക്കുണ്ട്. ഉള്ളിൽ നിന്ന് ഉത്ഭവിക്കുമ്പോൾ അത് സഹജമാണ്. ഇന്ദ്രിയങ്ങളിലൂടെയും വൈജ്ഞാനിക ബോധത്തിലൂടെയും ഒരു വസ്തുവിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നതിലൂടെ അത് നേടുമ്പോൾ അത് വ്യവഹാരാത്മകമാണ്. ജ്ഞാനശാസ്ത്രം വ്യവഹാരപരമായ അറിവിനെ മാത്രം പരിശോധിക്കുന്നു. ധർമ്മോത്തരയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, കൃത്യമെന്ന് കരുതപ്പെടുന്ന രണ്ട് തരം അറിയുകക്കുണ്ട്: സഹജമായതും വ്യവഹാരാത്മകവുമാണ്. ഉള്ളിൽ നിന്ന് ഉത്ഭവിക്കുന്ന അറിവിനെ 'സഹജമായ അറിവ്' എന്ന് വിളിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രിയ ഇൻപുട്ടിലൂടെ ഒരു വസ്തുവിൽ നമ്മുടെ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്ന പ്രവൃത്തി വ്യവഹാരപരമായ അറിവിന്റെ സാന്നിധ്യത്തെ

ഉദാഹരണമാക്കുന്നു. ശരിയായ അറിവ് വിജയകരമായി നേട്ടുമ്പോൾ, നമ്മുടെ ഓർമ്മ നമ്മുടെ ഇച്ഛയെ പ്രചോദിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ, നാം മുമ്പ് അത് നേരിട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പാക്കണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു. ഇച്ഛാശക്തി പ്രവർത്തനത്തെ മുന്നോട്ട് നയിക്കുന്നു, പ്രവർത്തനം ലക്ഷ്യം കൈവരിക്കുന്നതിൽ കലാശിക്കുന്നു. ഇത് ഒരു പരോക്ഷ കാരണത്തെ ഉദാഹരണമാക്കുന്നു, ഒരു ഇന്റർമീഡിയറ്റ് കാര്യകാരണ ശൃംഖലയും ഇല്ലാത്ത ഒന്നായി നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നു. മറുവശത്ത്, ബുദ്ധമത യുക്തിക്ക് അതിന്റെ ലക്ഷ്യങ്ങൾ നേരിട്ട് കൈവരിക്കുന്ന ഒരു ബോധപൂർവമായ പ്രവർത്തനത്തെ വിശകലനം ചെയ്യാൻ കഴിയില്ല (സഹജമായ അറിവ്). തൽഫലമായി, ധർമ്മോക്രമം വ്യവഹാരപരമായ അറിവിന്റെ ആവശ്യകതയെ അടിവരയിടുന്നു. അറിവിന്റെ എപ്പിസോഡുകളെ രണ്ട് അടിസ്ഥാന തരങ്ങളായി തിരിക്കാം എന്ന് ക്ലാസിക്കൽ ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രജ്ഞർ വാദിക്കുന്നു: പെർസെപ്ച്വൽ അറിവ്, അനുമാന അറിവ്. ദിനാഗത്തിൽ തുടങ്ങി തുടർന്നുള്ള ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രജ്ഞർ, ഈ രണ്ട് പ്രമാണങ്ങളും ഏക സാധ്യതകളാണെന്ന് തെളിയിക്കുന്നതിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചു. എല്ലാത്തരം അറിവുകളും ആത്യന്തികമായി നേരിട്ടുള്ള ധാരണയിലോ യുക്തിസഹമായ അനുമാനത്തിലോ കണ്ടെത്താനാകുമെന്ന് വാദിക്കുന്നു.

ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയിൽ, പ്രമാണം എന്നത് ഒരു സാധുവായ അറിവിന്റെ മാർഗത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു - കൃത്യമായ ധാരണ കൈവരിക്കുന്നതിനുള്ള രീതി. ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രം പ്രമാണത്തിന് ഒരു വ്യതിരിക്തമായ വ്യാഖ്യാനം നൽകുന്നു. ഇത് അനുഭവം, അശാശ്വതത, സ്വാർത്ഥതയില്ലായ്മ എന്നിവയിൽ ബുദ്ധന്റെ ഊന്നലിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. നിരവധി പ്രമാണങ്ങളെ അംഗീകരിക്കുന്ന മിക്ക ഇന്ത്യൻ ദാർശനിക പാരമ്പര്യങ്ങളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി, ബുദ്ധമതം അറിവിനോട് ഒരു ചുരുങ്ങിയതും വസ്തുതാധിഷ്ഠിതവുമായ സമീപനം സ്വീകരിക്കുന്നു. മിക്ക ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യങ്ങളും, പ്രത്യേകിച്ച് ദിനാഗ, ധർമ്മകീർത്തി തുടങ്ങിയ തത്ത്വചിന്തകർ പ്രകടിപ്പിച്ചവ, രണ്ട് പ്രമാണങ്ങളെ അംഗീകരിക്കുന്നു: ധാരണ (പ്രത്യക്ഷ), അനുമാനം (അനുമാനം). യാഥാർത്ഥ്യം മനസ്സിലാക്കുന്നതിനും ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തയിൽ പ്രബുദ്ധത കൈവരിക്കുന്നതിനുമുള്ള അടിസ്ഥാന ചട്ടക്കൂട് നൽകുന്നതിനാൽ, ലൗകിക വിവരങ്ങൾ നേടുന്നതിനും വിമോചനപരമായ ഗ്രാഹ്യത്തിനും ഇവ രണ്ടും പര്യാപ്തമാണെന്ന് കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു.

## ധാരണ

ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തയിൽ, മനുഷ്യാനുഭവത്തിന്റെ വികാസത്തെയും കഷ്ടപ്പാടുകളുടെ ഉത്ഭവത്തെയും മനസ്സിലാക്കുന്നതിന് ധാരണ നിർണായകമാണ്. ഇന്ദ്രിയ വിവരങ്ങളുടെ നിഷ്പ്രിയ സ്വീകരണത്തിന് പകരം അനുഭവങ്ങളെ കണ്ടെത്തുകയും വ്യാഖ്യാനിക്കുകയും വർഗ്ഗീകരിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരു സജീവ വൈജ്ഞാനിക പ്രക്രിയയാണിത്. യാഥാർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള നമ്മുടെ ധാരണ മാനസികാവസ്ഥയാൽ ഗണ്യമായി രൂപപ്പെടുന്നുവെന്ന് വ്യക്തമാക്കാൻ ബുദ്ധൻ ധാരണയെ പരിശോധിച്ചു. ഇത് അടിസ്ഥാനപരമായി കൃത്യമല്ല, കാരണം നമ്മുടെ ധാരണകൾ പലപ്പോഴും മുൻകാല അനുഭവങ്ങൾ, സാംസ്കാരിക സന്ദർഭങ്ങൾ, വ്യക്തിപരമായ പക്ഷപാതകൾ എന്നിവയാൽ സ്വാധീനിക്കപ്പെടുന്നു. ബുദ്ധമതത്തിൽ, ധാരണയെ പാലിയിൽ 'സന്' എന്നും സംസ്കൃതത്തിൽ 'സംജ്ഞ' എന്നും വിളിക്കുന്നു. ഇത് വൈജ്ഞാനിക കഴിവിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

തിരിച്ചറിയിൽ അല്ലെങ്കിൽ തിരിച്ചറിയൽ. കാഴ്ചയിലൂടെയുള്ള ഒരു ആകൃതി അല്ലെങ്കിൽ കേൾവിയിലൂടെയുള്ള ഒരു ശബ്ദം പോലുള്ള ഇന്ദ്രിയങ്ങളിലൂടെ ഒരു മനുഷ്യൻ ഒരു വസ്തുവിനെ ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ, അതിന്റെ സവിശേഷതകൾ തിരിച്ചറിഞ്ഞ് അതിന് ഒരു ആശയം അല്ലെങ്കിൽ ലേബൽ നൽകുന്നതിലൂടെ ഗ്രഹണം വസ്തുവിനെ തിരിച്ചറിയുന്നു. ഉദാഹരണത്തിന്, ഒരു പ്രത്യേക ആകൃതിയും നിറവും ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ, തിരിച്ചറിയൽ അതിനെ "ഒരു വൃക്ഷം" എന്ന് വർഗ്ഗീകരിക്കുന്നു. അങ്ങനെ, പ്രോസസ്സ് ചെയ്യാത്ത സെൻസറി ഡാറ്റയ്ക്കും ആശയപരമായ ധാരണയ്ക്കും ഇടയിലുള്ള ഒരു പാലമായി ശർഭധാരണം പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽ, ഗ്രഹണം (പ്രത്യക്ഷ) പ്രാഥമിക പ്രമാണമായി കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു. ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യത്തിൽ, 'പ്രമാണം' എന്ന പദം ജ്ഞാന പ്രക്രിയയെയും അതുവഴി ലഭിക്കുന്ന വിവരങ്ങളെയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അറിവിന്റെ പ്രക്രിയയും (പ്രമാണം) അതിന്റെ ഫലവും (പ്രമാണഫലം) തമ്മിലുള്ള വേർതിരിവ് ബുദ്ധമതക്കാർ തിരിച്ചറിയുന്നില്ല - പ്രമ. ജ്ഞാന പ്രക്രിയയും അതിന്റെ ഫലവും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം കൈവരിക്കാനാവില്ലെന്ന് ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തകർ വാദിക്കുന്നു. ജ്ഞാന പ്രക്രിയ ഒരു വസ്തുവിന്റെ ജ്ഞാനവുമായി പൂർണ്ണമായും പര്യായമാണ്. ബുദ്ധമതക്കാർക്ക് അറിവ് സ്വയം വ്യക്തമാണ്, അതിനാൽ പ്രമാണവും അതിന്റെ ഫലവും തമ്മിൽ വേർതിരിച്ചറിയേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത ഇല്ലാതാക്കുന്നു.

ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽ, ഗ്രഹണശക്തി (പ്രത്യക്ഷ) പ്രാഥമിക പ്രമാണമായി കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു, കാരണം അനമാനം (അനമാനം) അതിനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. അനമാനം ഗ്രഹണശക്തിയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു, അതിനാൽ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഗ്രഹണശക്തി അനമാനത്തേക്കാൾ മുൻഗണന നൽകുന്നു. ദിനഗത മുതലുള്ള എല്ലാ ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തകരും ഈ വിഷയത്തിൽ യോജിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, ഗ്രഹണശക്തിയുടെ സത്തയെക്കുറിച്ചുള്ള അവരുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ വ്യത്യസ്തമാണ്, അതിന്റെ ഫലമായി വ്യത്യസ്ത നിർവചനങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു.

ബുദ്ധമതത്തിൽ, എല്ലാ അറിവുകളെയും നേരിട്ടോ അല്ലാതെയോ തരംതിരിച്ചിരിക്കുന്നു. നേരിട്ടുള്ള അറിവ് പരോക്ഷത്തിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമാണ്, പരോക്ഷമായ അറിവ് നേരിട്ടുള്ളതിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമാണ്. നേരിട്ടുള്ള അറിവിനെ ഔപചാരികമായി 'പ്രത്യക്ഷ' എന്നും പരോക്ഷമായ അറിവിനെ 'കൽപ്പന' അല്ലെങ്കിൽ 'പരോക്ഷ' എന്നും വിളിക്കുന്നു. അങ്ങനെ, കൽപ്പനയിൽ നിന്നോ പരോക്ഷത്തിൽ നിന്നോ ഉള്ള വ്യത്യാസം വഴി പ്രത്യക്ഷത്തെ നിർവചിക്കാം. തൽഫലമായി, പ്രത്യക്ഷത്തെ "കൽപ്പനയുടെ നിഷേധം" എന്ന് വ്യാഖ്യാനിക്കാം.

ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽ, ഗ്രഹണത്തെ പരമപ്രധാനമായ പ്രമാണമായി കണക്കാക്കുന്നു. ധർമ്മകീർത്തിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, ഗ്രഹണത്തെ വിശേഷിപ്പിക്കുന്നത് ഒരു വസ്തുവിന്റെ സവിശേഷ ഗുണങ്ങളുടെ (സ്വലക്ഷണം) അംഗീകാരമായാണ്. മറ്റ് അസ്തിത്വങ്ങളുമായി യാതൊരു താരതമ്യവുമില്ലാതെ, അവയുടെ സമാനതകളോ വ്യത്യാസങ്ങളോ പരിഗണിക്കാതെ, നാമകരണത്തിൽ നിന്നും വാക്കാലുള്ള പദപ്രയോഗങ്ങളിൽ നിന്നും പൂർണ്ണമായും സ്വതന്ത്രമാണ്, അവ കേവലം ആശയപരമായ നിർമ്മിതികളാണ്. അവബോധത്തിലേക്ക് ഉടനടി അവതരിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന യഥാർത്ഥ്യമാണ് ഗ്രഹണത്തിന്റെ ലക്ഷ്യം. ചിന്തകളായും വാക്കുകളായും (വികൽപസ്) പ്രകടിപ്പിക്കുന്ന ഘടകങ്ങളുമായി ഇത് വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, അവ ഉടനടി ഇന്ദ്രിയ ഇൻപുട്ടിന്റെ ഭാഗമല്ല, പകരം മനസ്സിൽ നിർമ്മിക്കപ്പെടുന്നു, ഇത് ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തയിലെ നേരിട്ടുള്ള അനുഭവത്തിനും ആശയപരമായ ധാരണയ്ക്കും ഇടയിലുള്ള വ്യത്യാസം എടുത്തുകാണിക്കുന്നു. ദിനാഗതത്തിൽ തുടങ്ങി അതിനുശേഷം നീളുന്ന എല്ലാ ബുദ്ധമത തത്ത്വചിന്തകരും ഈ വിഷയത്തിൽ യോജിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, ഗ്രഹണത്തിന്റെ സത്തയെക്കുറിച്ചുള്ള അവരുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

വൈവിധ്യമാർന്ന നിർവചനങ്ങൾക്ക് കാരണമാകുന്നു. ദർശനത്തിന്റെ വസ്തു ബൗദ്ധികവും വാക്കാലുള്ളതുമായ പ്രതിനിധാനങ്ങളിൽ നിന്നും, അതുപോലെ തന്നെ സങ്കൽപ്പിക്കപ്പെട്ടതിൽ നിന്നും വ്യത്യസ്തമാണ്. സവിശേഷമായ ഗുണമായ സ്വലക്ഷണം, യഥാർത്ഥവും പ്രവർത്തനപരവുമായ ഒരേയൊരു ആധികാരിക ഇനമാണ്, ഇത് ഒരു ഇന്ദ്രിയ പ്രതികരണം ഉളവാക്കാൻ കഴിവുള്ള ഏക ഘടകമാക്കി മാറ്റുന്നു. ഒരു ഭാവനയെ മാനസികമായി സങ്കൽപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ഒന്നായി നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നു, അതിനാൽ ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ഉത്തേജനം ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കാനുള്ള ശേഷിയില്ല.

ധർമ്മകീർത്തിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, ഒരു വസ്തുവിനെ അതിന്റെ അതുല്യമായ സത്തയിൽ (സ്വലക്ഷണം) തിരിച്ചറിയുക എന്നതാണ് ഗ്രഹണം. മറ്റ് സമാനമോ വ്യത്യസ്തമോ ആയ വസ്തുക്കളുമായി യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലാതെ, വെറും ആശയ നിർമ്മിതികളായ പേരുകളിൽ നിന്നും വാക്കാലുള്ള പ്രയോഗങ്ങളിൽ നിന്നും പൂർണ്ണമായും സ്വതന്ത്രമാണ്. ഗ്രഹണത്തിന്റെ ലക്ഷ്യം എന്നത് ബോധത്തിലേക്ക് നേരിട്ട് വെളിപ്പെടുത്തുന്ന യഥാർത്ഥ അസ്തിത്വമാണ്, ആശയങ്ങളായും വാക്കുകളായും (വികൽപങ്ങൾ) പ്രതിനിധീകരിക്കപ്പെടുന്ന വസ്തുക്കളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി, അവ ഉടനടി ഇന്ദ്രിയ ഇൻപുട്ടിന്റെ ഭാഗമല്ല, മറിച്ച് മനസ്സിൽ രൂപപ്പെടുത്തപ്പെടുന്നു.

ആശയപരവും വാക്കാലുള്ളതുമായ പ്രതിനിധാനങ്ങളിൽ നിന്ന് മാത്രമല്ല, ഭാവനയുടെ വെറും സങ്കൽപ്പങ്ങളിൽ നിന്നും ഗ്രഹണവസ്തു വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതുല്യമായ നിർദ്ദിഷ്ട (സ്വലക്ഷണം) മാത്രമാണ് യഥാർത്ഥ വസ്തുവും, യഥാർത്ഥവും ഫലപ്രദവുമായ

അസ്തിത്വം എന്ന നിലയിൽ, അത് മാത്രമേ ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ ഒരു സംവേദനം ഉണ്ടാകുന്നു. ഭാവനയുടെ ഒരു പ്രേതകഥ, നിർവചനം അനുസരിച്ച്, അയഥാർത്ഥമാണ്, അതിനാൽ അത്തരം സ്വാധീനം ചെലുത്താൻ കഴിവില്ല. "വിജയകരമായ എല്ലാ മനുഷ്യ പ്രവർത്തനങ്ങളും ശരിയായ അറിവിനാൽ നയിക്കപ്പെടുന്നു" എന്ന ധർമ്മകീർത്തിയുടെ ന്യായ ബിന്ദുവിലെ വാദത്തിന് മറുപടിയായി, ഗ്രഹണത്തിന്റെ ചട്ടക്കൂടുകളിൽ, ധർമ്മോത്തര, ഒരു വസ്തുവിനെ നേരിട്ടുള്ള അനുഭവത്തിലൂടെ മനസ്സിലാക്കുമ്പോൾ, അത് ഇന്ദ്രിയ ധാരണയിലൂടെ ഉദ്ദേശ്യപൂർവ്വമായ പ്രവർത്തനത്തിന്റെ ഒരു വസ്തുവായി രൂപാന്തരപ്പെടുന്നുവെന്ന് ഗ്രഹണത്തിന്റെ ചട്ടക്കൂടുകളിൽ പറയുന്നു.

നിഗമനം

ബുദ്ധമതക്കാർ പ്രത്യക്ഷത്തോടൊപ്പം, അനമാനത്തെയും നിയമാനുസൃതമായ ഒരു അറിവിന്റെ മാർഗമായി കണക്കാക്കുന്നു. "തൽക്ഷണം" എന്നർത്ഥമുള്ള പ്രത്യക്ഷവും "മധ്യസ്ഥം" എന്നർത്ഥമുള്ള പരോക്ഷവുമാണ് അറിവിന്റെ രണ്ട് വ്യത്യസ്ത വിഭാഗങ്ങൾ. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി, 'അനമന' എന്ന് വിളിക്കപ്പെടുന്ന സമീപനം വെറും മധ്യസ്ഥ (പരോക്ഷ) അറിവ് നേടുന്നതിൽ കലാശിക്കുന്നു. അതുപോലെ, അനമാനയെ ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്ര സമീപനമായും യുക്തിയുടെ ഒരു രീതിയായും കാണാൻ കഴിയും. ഇത് പരസ്പരം ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്രപരവും യുക്തിസഹവുമായ മാനത്തിന്റെ സാന്നിധ്യത്തിലേക്ക് നയിക്കുന്നു, ഇത് അനമാനത്തെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിന് അതിന്റെ അറിവ് അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വശങ്ങളെയും അതിന്റെ യുക്തിസഹമായ പ്രക്രിയകളെയും കറിച്ചുള്ള ധാരണ ആവശ്യമാണെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അനമാനത്തെ പൊതുവെ അറിവിന്റെ ഒരു മാർഗമായി അംഗീകരിക്കുന്നു, കാരണം ആദ്യത്തേത് രണ്ടാമത്തേതിന് അടിത്തറയായി വർത്തിക്കുന്നു.

അനമന ഒരേസമയം ഒരു അറിവിന്റെ രീതിയും ഒരു യുക്തിസഹമായ രൂപവുമാണ്. തൽഫലമായി, അതിന് ഒരു ജ്ഞാനശാസ്ത്രപരവും യുക്തിസഹവുമായ മാനമുണ്ട്, അവ അദ്ദേയമായി പരസ്പരം ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആദ്യ വശം രണ്ടാമത്തേതിന് അടിവരയിടുന്നു, അതുകൊണ്ടാണ് അനമാനത്തെ സാധാരണയായി ഒരു അറിവിന്റെ ശൈലിയായി അംഗീകരിക്കുന്നത്.

അനമന എന്ന ബുദ്ധമത ആശയം ദ്വന്ദ്വ പ്രമാണങ്ങളുടെ ചട്ടക്കൂടുകളിൽ, പ്രത്യേകിച്ച് പ്രത്യാക്ഷ, അനമന എന്നിവയുടെ ചട്ടക്കൂടുകളിൽ വികസിച്ചുവന്നതാണ്, ഇത് രണ്ട് തരം അറിയുന്ന വസ്തുക്കളുടെ (പ്രമേയങ്ങൾ) സങ്കൽപ്പത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. മറ്റ് ഇന്ത്യൻ ദാർശനിക ഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഉയർത്തിപ്പിടിക്കുന്ന സാരാംശപരമായ സമീപനത്തിന് വിരുദ്ധമായി, യാഥാർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു പ്രക്രിയാധിഷ്ഠിത വീക്ഷണകോണാണ് ബുദ്ധമതക്കാർ നിർദ്ദേശിക്കുന്നത്. വ്യതിരിക്തവും ക്ഷണികവുമായ അസ്തിത്വം കൊണ്ട് സവിശേഷതയുള്ള ഒരു മൂർത്തമായ അസ്തിത്വം, നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയാനുഭവത്തിലൂടെ മാത്രമേ നൽകപ്പെടുന്നുള്ളൂ, അതിൽ യാതൊരു ആശയവാദങ്ങളിൽ നിന്നും മുക്തമായ ശുദ്ധമായ വികാരങ്ങൾ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യത്തിലെ യുക്തിയുടെയും ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിന്റെയും പര്യവേഷണത്തിന് ദിനനഗ ഒരു പുതിയ ദിശാബോധവും ഊർജ്ജവും നൽകി. പ്രമേയങ്ങളുടെ സങ്കൽപ്പത്തിൽ നിന്ന് സ്വതന്ത്രമായി പ്രമാണങ്ങളുടെ സിദ്ധാന്തത്തെ അഭിസംബോധന ചെയ്തതിന് അദ്ദേഹം അഭിനന്ദനം അർഹിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിലും, ഒരുപക്ഷേ അദ്ദേഹത്തിന് മുമ്പുള്ള വസുബന്ധുവിലും, പ്രമേയങ്ങളുടെ പ്രത്യേക പരിശോധനകൾ ഉൾപ്പെടുത്താതെ പ്രമാണങ്ങളെക്കുറിച്ച് സ്വയംഭരണ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ രചിക്കാനുള്ള ഒരു ശ്രമം നമുക്ക് കാണാൻ കഴിയും. പ്രത്യാക്ഷവും അനമനം എന്ന രണ്ട് പ്രമാണങ്ങൾ മാത്രമേയുള്ളൂവെന്ന് അദ്ദേഹം ഉറപ്പിച്ചു പറയുന്നു. ശബ്ദ പോലുള്ള മറ്റ് പ്രമാണങ്ങളെ അനമൻ എന്ന് ചുരുക്കി.

ദിനനഗയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, അനമന എന്നത് ലളിതമായ ഒരു പ്രൊപ്പോസിഷണൽ വൈജ്ഞാനിക പ്രക്രിയ ഉൾക്കൊള്ളാം അല്ലെങ്കിൽ ഒരു സെൻഷ്യൽ രൂപത്തിൽ പ്രകടിപ്പിക്കാം. പൂർണ്ണമായും പ്രൊപ്പോസിഷണൽ അനമാന എന്നത് വാമൊഴിയായി ഉച്ചരിക്കാത്ത ഒരു വൈജ്ഞാനിക പ്രക്രിയയാണ്. അദ്ദേഹം അതിനെ സ്വാർത്ഥ്വമന എന്ന് നാമകരണം ചെയ്തു. ഒരു അനമാനയുടെ പ്രൊപ്പോസിഷനുകൾ ഭാഷയിൽ (പ്രകാശനം അല്ലെങ്കിൽ അവിദ്ന) വ്യക്തമാക്കുമ്പോൾ, അവ ഒരു സെൻഷ്യൽ (ശബ്ദ) ഗുണം സ്വീകരിക്കുന്നു, ഈ തരത്തിലുള്ള അനമാനത്തെ പർദ്വ്വമന്ദ്ന എന്ന് വിളിക്കുന്നു. രണ്ട് തരത്തിലുള്ള അനമാനങ്ങളും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം ആദ്യം അവതരിപ്പിച്ചത് ദിനനഗയാണെന്ന് കീത്ത് 14 വാദിക്കുന്നു.

ധർമ്മകീർത്തി തന്റെ കൃതികളായ പ്രമാണ വർത്തിക, ന്യായ ബിന്ദു എന്നിവയിലെ ആശയങ്ങളെക്കുറിച്ച് ചർച്ച ചെയ്യുന്നു. രണ്ടാമത്തെ

പഠനം അനുമന തത്ത്വചിന്തയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട അടിസ്ഥാന ആശയങ്ങളെയും പദാവലികളെയും വ്യക്തമായി അന്വേഷിക്കുകയും നിർവ്വചിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. തുടർന്നുള്ള ഭാഗങ്ങൾ ധർമ്മകീർത്തിയുടെ പ്രധാന സംഭാവനയെ സമഗ്രമായി വിവരിക്കുന്നു, അത് ത്രൈരൂപ്യ സിദ്ധാന്തത്തിന്റെ വിശദീകരണമാണ്. ത്രൈരൂപ്യ സിദ്ധാന്തം ഹേതു അല്ലെങ്കിൽ ലിംഗത്തെ അനുമനയുടെ അടിസ്ഥാന ഘടകമായി കണക്കാക്കുകയും സാധുവായ ഹേതു നിരവേറേണ്ട മൂന്ന് ആവശ്യകതകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി അതിന്റെ സാധുത സ്ഥാപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ചുരുക്കത്തിൽ, അവ ഇപ്രകാരമാണ്:

ബുദ്ധമതം മൂന്ന് അംഗ സിലോജിസം സ്വീകരിക്കുന്നു, അതിൽ ഇവ ഉൾപ്പെടുന്നു:

1. പ്രതിജ്ഞ – തെളിയിക്കേണ്ട പ്രസ്താവന
2. യുക്തി (ഹേതു) – യുക്തിപരമായ അടിസ്ഥാനം
3. ഉദാഹരണം (ദൃഷ്ടാന്തം) – സാർവത്രിക ബന്ധത്തിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണം

ഈ ലളിതമായ ഘടന വൈജ്ഞാനിക കാര്യക്ഷമതയിലും പ്രായോഗിക യുക്തിയിലും ബുദ്ധമതം നൽകുന്ന ഊന്നലിനെ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്നു.

1. പക്ഷത്തിൽ ഹേതുവിന്റെ സാന്നിധ്യം ഉണ്ടായിരിക്കണം (അനുമേയേ സത്ത്വർത്തി). ന്യായ സ്ഥാനത്ത് ലഭ്യമായ പക്ഷധർമ്മത്വത്തിന്റെ ആശയവുമായി ഇത് യോജിക്കുന്നു.
2. പക്ഷത്തിന് സമാനമായ (ശപക്ഷേവ സത്യാം) സന്ദർഭങ്ങളിൽ മാത്രമേ ഹേതുവിന്റെ സാന്നിധ്യം ഉണ്ടാകാവൂ.
3. അവസാനമായി, പക്ഷത്തിന് സമാനമായ സാഹചര്യങ്ങളിൽ ഹേതുവിന്റെ അഭാവം ഉണ്ടായിരിക്കണം (അസപ്ക്ഷേ കാസത്ത്വമേവ നിശ്ചിതം).

രണ്ടാമത്തെയും മൂന്നാമത്തെയും വ്യവസ്ഥകൾ വ്യാപതിയുടെ രണ്ട് വിഭാഗങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ്. സ്ഥിരീകരണം (അന്വയ), നെഗറ്റീവ് (വ്യതിരേകി). ദിനഗൻ ഹേതു അല്ലെങ്കിൽ ലിംഗത്തിന്റെ ഈ മൂന്ന് ആവശ്യകതകൾ അവതരിപ്പിച്ചപ്പോൾ, ധർമ്മകീർത്തി അവയുടെ വ്യവസ്ഥാപിത രൂപീകരണങ്ങൾ നൽകി, ഇത് ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയിലെ അനുമാനത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ധാരണയെ കൂടുതൽ പരിഷ്കരിച്ചു. തീർച്ചയായും, അനുമാനത്തെക്കുറിച്ചുള്ള മുഴുവൻ വ്യവഹാരവും അതിന്റെ സുപ്രധാന പങ്കിനെ ചുറ്റിപ്പറ്റിയാണ്.

വ്യവസ്ഥാപിതവും യുക്തിസഹവുമായ വിശകലനം തുടക്കത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചതായി തോന്നാമെങ്കിലും, അനുമാനത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സമഗ്രമായ ഒരു ആശയം രൂപപ്പെടുത്തിയത് ദിനഗനും ധർമ്മകീർത്തിയുമാണ്. പിടകങ്ങളിൽ പരാമർശിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, "അനമാൻ" എന്ന പദം യുക്തിയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ഒരു ശാസ്ത്ര തൊഴിലിന്റെ ചട്ടക്കൂടുകളിൽ പരാമർശിച്ചിട്ടില്ല. ഒരാൾ സ്വയം ആഗ്രഹിക്കാത്ത രീതിയിൽ മറ്റുള്ളവരോട് പെരുമാറുന്നതിൽ നിന്ന് വിട്ടുനിൽക്കണമെന്ന തത്വം അനുമാന സൂത്ര സ്ഥാപിക്കുന്നു. ഒരു വ്യക്തിയുടെ വെറുപ്പുകൾ മറ്റുള്ളവർ പങ്കിടുന്നു എന്ന സാമാന്യവൽക്കരണം ഈ ആശയത്തിന് അടിവരയിടുന്നു. ഈ അറിവിനെ അനുമാനമായി വിശേഷിപ്പിക്കുന്നു.

ഈ മാതൃക, വൈജ്ഞാനിക കാര്യക്ഷമതയിലും പ്രായോഗിക ചിന്തയിലും ബുദ്ധമതം ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നതിനെ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്നു, അതനുസരിച്ച് അത് സുസംഘടിതമാക്കിയിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധമത പാരമ്പര്യത്തിൽ, അനുമാനം ബൗദ്ധിക പര്യവേക്ഷണത്തിനുള്ള ഒരു ഉപാധിയായി മാത്രമല്ല, ഒരു സാമൂഹികശാസ്ത്രപരമായ ഉദ്ദേശ്യം നിറവേറുകയും ചെയ്യുന്നു. ധ്യാന പരിശീലനത്തിലൂടെ വ്യക്തികൾ നേരിട്ട് അനുഭവിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് അനുമാനത്തിലൂടെ മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിയുന്ന സങ്കല്പങ്ങളാണ് അനശ്വരം (അനിക്ക), കഷ്ടപ്പാട് (ദുഃഖ), സ്വത്വമില്ലായ്മ (അനത്ത). അതുവഴി മനസ്സിനെ അനുമാന പ്രക്രിയയിലൂടെ ഉൾക്കാഴ്ചയ്ക്കായി സജ്ജമാക്കുന്നു, ഇത് അജ്ഞതയും തെറ്റായ വിശ്വാസങ്ങളും കുറയ്ക്കുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, ബുദ്ധമതം അനുമാനത്തിൽ അന്തർലീനമായ പരിമിതികളെ തിരിച്ചറിയുന്നു. അത് ആത്യന്തിക യാഥാർത്ഥ്യത്തെ ഗ്രഹിക്കാനുള്ള ഏക മാർഗ്ഗം നേരിട്ടുള്ളതും ആശയപരമല്ലാത്തതുമായ ധാരണയിലൂടെയാണെന്ന്

അദ്ദേഹം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കാരണം അനമാന അറിവ് ആശയപരവും അറിവില്ലാത്ത മധ്യസ്ഥത വഹിക്കുന്നതുമാണ്. തൽഫലമായി, ഒരു നിർണായക തിരിച്ചറിവ് എന്നതിലുപരി ഒരു വഴികാട്ടിയായിട്ടാണ് അനമാനം പ്രവർത്തിക്കുന്നത്.

നിങ്ങളുടെ തലച്ചോറിനെ തകർക്കൂ

1 ഇന്ത്യൻ തത്ത്വചിന്തയിൽ, സാധുവായ അറിവിന്റെ ഉറവിടങ്ങൾ ഇങ്ങനെ അറിയപ്പെടുന്നു:

a) ധർമ്മം

b) പ്രമാണൻ

സി) കർമ്മം

d) മോക്ഷം

2 താഴെ പറയുന്നവയിൽ ഏതാണ് മിക്കവാറും എല്ലാ ഇന്ത്യൻ ദാർശനിക വിദ്യാലയങ്ങളും പ്രമാണമായി അംഗീകരിക്കുന്നത്? (എ) അർത്ഥപട്ടി

b) ലഭ്യതക്കുറവ്

സി) പ്രത്യാക്ഷ

d) ശബ്ദം

3 അനമാനത്തിലൂടെ ലഭിക്കുന്ന അറിവിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന പ്രമാണം ഏതാണ്?

a) പ്രത്യാക്ഷ

b) അനമാന

സി) ഉപമാൻ

d) ശബ്ദം

4 ബുദ്ധമതം എത്ര പ്രമാണങ്ങളെ അംഗീകരിക്കുന്നു?

എ) ഒന്ന്

ബി) രണ്ട്

സി) മൂന്ന്

d) നാല്

5. ബുദ്ധമതം അംഗീകരിച്ച രണ്ട് പ്രമാണങ്ങൾ ഏതാണ്?

എ) ധാരണയും സാക്ഷ്യവും

b) അനമാനവും താരതമ്യവും

സി) ധാരണയും അനമാനവും

d) സാക്ഷ്യവും അനമാനവും

നിങ്ങളുടെ കഴിവുകൾ പുറത്തെടുക്കൂ

1 ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രം എന്താണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്?

2 ബുദ്ധമത ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അറിവിന്റെ പ്രാഥമിക സ്രോതസ്സുകൾ (പ്രമാണങ്ങൾ) ഏതൊക്കെയാണ്?